

QUELCOM DE LA PREMSA

Els articles reproduïts en aquesta Secció, són transcrits amb la mateixa ortografia de l'època en què foren publicats, per tal que es vegi l'evolució deguda al conreu de la nostra llengua. El lector també ha de fixar-se en la data que porten a fi de situar-los degudament en el temps i dintre l'ambient en què foren escrits.

LA VINGUDA DEL REY

Segueix parlantse de la possible vinguda del Rey á Catalunya.

L'assumpto té importancia pels precedents que l'han mal preparat y per las qüestions que l'envoltan ; per aixó ens creyém en el cas de dir, clar y catalá, lo nostre pensament.

El Rey vol anar á Barcelona : hi anirà, segons va dir al diputat senyor Sala.

Tambe'l govern se daleix perquè hi vagi ; mes, ab rahó sobrera, s'esporugueix devant lo desconegut del aculliment.

Quan morí Mossen Cinto, el Rey volgué anar al enterrament, mes s'hi oposaren els ministres, donchs s'adonaren de que la presencia del Rey fora com una ratificació del estat de forsa y fets consegüents que indignaren de debó al poble catalá.

Y una de dos : o'l Rey anava noblement á compartir el dol de Catalunya, en quin cas calia desfer aquella indignació, o'l Rey no hi anava pera no tenir que redreçar els fets consumats.

El Govern resolgué lo darrer, deixant aixís el catalanisme armat am nous arguments, ensemps que'l sentiment monárquich seguia aygualintse.

Fou una grossa errada política.

Mal encarrilada de comens la qüestió, seguí moguentse en terror fals.

GUAITANT ENRERA

Lo Capitá General contestá al Govern que responia del ordre.

Sortosament, per are, no s'ha caygut en la temptació pretoriana de fer venir al Rey á tall de conqueridor, passejantse entremitx de bayonetes, enlloch d'apareixer com á Monarca que vol fer la coneixensa d'un poble.

Que es donchs lo que fa tant difícil la vinguda del Rey?

Desde las mes altas regions fins al polítich mes insignificant, tothom sap que'l Rey pot esser ben rebut á Catalunya, *després* de certes concessions que se tornan inevitables y á las quinas fatalment s'ha d'arribar.

Donchs, si ho saben, perquè no ho fan?

Per rahó de que l'orgull tradicional espanyol exigeix que las concessions no's fassin avants, sinó després y encara.

L'Estat espanyol somnia sempre dominació y aixó, desgraciadament per ell, ja no s'estila en els temps que corren.

Som prou honrats pera creurer en la promesa d'eixes concessions, *si ja no'ns haguessin enganyat.*

Un home de talla, monarquich y catalá, fa temps, avants de sa mort, se va doldrer de : *aspiraciones no satisfechas, promesas no cumplidas, compromisos olvidados.*

Y compteu que de llavors ensá ha passat temps y han vingut d'altres fets á enfosquir la situació.

Als catalans no se'ns dompta per la forsa, ni se'ns atrau per l'engany.

Vinga donchs lleyalment la reconciliació y deixantse de paraules, *comensin els fets.*

Llavors, quan arribi'l Rey, el saludarém com á *Queje del Estat*, ni mes ni menys que demá ho fariem amb un President de República, si s'escaygués.

Lo dit podrá no esser cortesá, mes si que es la veritat crua y nua.

23 Agost 1902

(LLEVOR. - Any II, nº 58 (1902)).

TRESCANT PER LA LLUNA

La Lluna verament no es
pas cap copia de la Terra,
molt menys n'es una colonia.

BEER und MÄDLER

Anem a exposar coses aparentment paradòxiques y cal qu'us malfieu del motllo terrani que dona faysó a les concepcions vostres ; car, sens pararhi ament, pendríau per desvaris de l'imaginació, lo que solament es resultant lògica y rigurosa de lleys físiques qu'us son prou conegudes, si be, de moment, no les reconexèreu pas, per mor de que seràn posades a la obra en condicions diferentes de les acostumades a la Terra.

L'Univers exterior es merament una impressió subgectiva nada dels accidents que'ns envoltan y de la manera com els perceben y trasmeten els nostres sentits.

Varièu aquests accidents ò modifiquèu el funcionament sensorial humà y s'us desclourà un altre Univers, completament distinct del primer y tan relatiu com ell.

Axís, indefinidament, formariám series subgectives modulades sobre aquell Absolut que sempre s'esmuny, inassolible pera l'humana pensa.

Tals abstraccions, aconduhides ab la salvaguarda de la filosofia natural, son una gimnàstica intel·lectual molt profitosa, donchs examplan el cèrcol migrat de les nostres percepcions y, fugint de la presó terrània, el rahonament s'esplaya, en la contemplació del « més enllà ».

Però, deturèm aquesta rauxa filòsofica. Al cap y a la fi, — tot sentho

GUAITANT ENRERÀ

molt, — el nostre satèlit no es pas tan dissemblant de la Terra, pera que li pertoqui'l seriós comensament ahont devallavam suara. Si per càs, com que la semblansa s'anirà esvahint a mida que l'anirèm escorcollant durant la nostra excursió, ja us lleurà recordarvos d'aquesta introducció y llavors, potser no la trobarèu pas del tot fòra de lloch.

A primer cop d'ull, no mancan pas a la Lluna similituts topogràfiques ab aquells llocs desolats de la Terra qual aclaparament, sens dubte, molts haveu sentit, en les carenes desfregades dels alts cimals, víctimes esmicolades pel esbojarrament ab que s'hi rabeja una Natura vigorosa.

Una bella mostra de relleu selenogràfic us dona, la il·lustració qu'acompanyem, reproducció plàstica executada per Nasmyth y Carpenter, selenògrafs hàbils y prou conexedors de la vestidura de la lluna, pera aparellar, — tot lo possible, — ab la veritat, els models llurs, devinguts populars y justament admirats, adhuch pels professionals.

I

CLAR DE TERRA

Sortits de la Terra quan la Lluna era nova, som arribats de plena nit al nostre satèlit, ab tot ja veyeu que la vostra impressió es menys ombrívola de lo que us esperavau, mercès al llantió enorm que tením ací pera aclarir la fosca del novell estatge. Guaytéula, allà dalt del cel, la Lluna grandiosa que'ns fa companya : « es la nostra Terra que fa'l plè ».

La seva superfície aparenta es aproximadament unes tretze llunes y sa lluhentor val la de vint llunes plenes. Aquella aureola que l'envolta es l'atmòsfera, il·luminada pel Sol.

Els Selenites, — si n'hi ha hagut, — potser també l'adoraren el llur astre de la nit, potser també somriguè ab placidesa a les amoroses parelles, potser també inspirà temensa a l'ignoransia, potser moguè l'inspiració dels poetes y la nostra patria solar, feu, potser, un paper prominent en el llunàtic folk-lore.

Difumada pel vel aeri que l'embolcalla, la Terra no'ns mostra pas cap

TRESCANT PER LA LLUNA

de les configuracions superficials, y axó no es pas per la distancia, qu'es relativament petita, com haveu vist, sinó per causa de nebulositat en aquella gasa atmosfèrica, qu'ho tapa directament, ò be per difusió de la llum, entela les regions serenes.

Ay tal aspecte, pot contrariar les vostres aficions geogràfiques, mes, per contra, en aquell conjunt clapejat de taques blanquinoses, llistat ab faxes clares y brunes, els meteoròlechs hi reconexerían en forma gràfica'l dinamisme de la circulació atmosfèrica : les corrents seguint la rotació, l'acció pertorbatriu de les mars y'ls continents, la deflecció d'inèrcia en les corrents y vers el pol una major brillantor senyalant el casquet glassat de la Terra.

Tal apar la nostra planeta desde la Lluna, ab la qual es junyida per l'atracció fins al anorreament d'abdues, y van esguardantse mutualment ab fase complementaria ; quan de la Terra's veu la « lluna nova », desde la Lluna la « Terra fa'l plè » ; quan per la Terra « la lluna creix », a la lluna « la Terra minva ».

Resseguím l'estelada.

Llevat del tò més negre del fons del cel, les constelacions no han pas cambiat gens y'ns llucan amicalment ; el « Carro », l'« Ossa petita », el « Drach » recargolantse sota el bras d'« Hercul », la vanitosa « Cassiopea » asseguda en un trono d'estels allà a la vora del seu marit « Cepheu », qui esverat, veu amenassada per el monstre venjador de les Nereydes, la victima « Andromeda », a la qual vola a deslliurar « Perseu » cavalcant el « Pegàs » y brandant en la mà la testa horrible de Medusa... ; totes aquexes y d'altres constelacions familiars evocan remembrances de mitologies que'ns aconhortan en el silenciós sojorn d'aquesta nit glassada, donchs cap dels termometres usuals podria midar la temperatura de la « nit llunar », ben segur propera del « zero absolut » (273 graus sota zero).

Lo que sí apar diferent es l'aspecte dels estels que, tant en la color com en la llum tenen una fixesa que sorpren y s'explica recordant que, no haventhi atmòsfera « sensible » a la Lluna, els estels lluhèn la color veritable, no produhintse refraccions que destriïn la llum, ni fassin scintillar l'imatge.

Fixàntvoshi be, podrèu adonarvos de que la volta estelada gira vers ponent ab una lentitut exasperanta, mentres la Terra fidel roman en el seu lloch immutable.

Adhuch, l'« estel polar », — « alpha Ossa petita », — també roda ab l'este-

GUAITANT ENRERA

lada, cosa que no fa pas a la terra; sinó que degut a la diferenta inclinació de l'axe de rotació, «el pol celest de la Lluna» s'escau en la constelació del «Drach».

Rel·lotge perpetual, penjat en la nit negra, la Terra'ns signa l'escolament del temps.

Ja ha fet més d'un tomb sobre sí mateixa, ò sia han passat jorns terranis; ja l'enfosquiment comensa de rosegar el seu limbe pregonant el «mimvant de Terra» y no obstant la nit selenia segueix igual.

Desdél cel, badant la negror infinida, els estels, sense llampugar, ens fiten llurs nines ennartadores y arreu ho engoleix tot l'ombra, esmortuhida pel «Clar de Terra» que perfila fantàstiques siluetes y, lliscant sobre el sol de variat poder reflectiu, fa llambregar com llepesses de claror al nostre entorn.

No us refièu pas de que les voliaynes d'una pluja d'estels vingan a somoure'l vostre enllehiment, esbarriant un espurneig com esclats de protesta devant aquesta Natura espaymada. Els estels fugents que passin no'ls veurèm pas, no haventhi una atmòsfera pera encéndrels ni ferlos guspíejar.

Assí, la Nit poch que s'afanya, com a la Terra, a replegar el seu mantell, sinó ben al contrari, que, extenentlo ab grapa fexuga sobre la Lluna, a la Nit, li lleu de mirar com els estels fan solemniament la ruta y dexan enrera l'orbe de la terra, encastada sempre al mateix lloch, giravoltant sense avensar gens.

Després, el triomf de la Nit devé més complet, car, ab el mimvant, va palidint el clar de Terra y la fosca brega ab aventatge...

La nit llunar es molt llarga !

Com que la lluna necessita «més de vintinou jorns» (terranis) pera fer la «revolució synòdica», ne resulta que «la nit llunar dura més de catorze jorns» dels de la Terra.

Un rahonament semblant diu que l'estelada volta tan lentament perque tè de cloure la celsa rodona en «més de vintiset jorns» (terranis) qu'es la durada de la «revolució sideral».

Y ja que d'axó parlem aprofitem l'ocasió pera remarcar que, segons el «calendari llunar», a la Lluna'ls «mesos son iguals al dies» y «l'any llunar» se compona de «dotze dies llunars».

R. Patxot y Jubert

(«IL·LUSTRACIÓ CATALANA, any II, nº 41, 13 de Mars de 1904. Pàg. 171-73. Hi ha la fotografia d'un paissatge llunar).

TRESCANT PER LA LLUNA

II

SORTIDA DEL SOL

Dintre la foscuria de la nit llunar persistenta, quína alegransa us dona la feble claror qu'apunta enllà, vers Orient. Y pujant lentament, ab forma encorvada, a forsa d'hores s'enlayra cap al «zenith»: es la «llum zodiacal» qu'assí gayrebé tindriem d'anomenar «l'auba còsmica», l'única que's veu a la Lluna, donchs les aubes que vosaltres conexeu son filles terrànies y a la lluna poch que's gaudeix

«del trench de l'alba'l brollador de llum»¹

y'l dit rosat de l'Aurora n'obra pas les portes d'Orient, tot esperant riallera'ls corcers del Sol.

Se farà día sense llustrejar, en el sentit corrent de la paraula; sense aquell vessament de color que, a la Terra, es l'avantguarda del «astre d'or». No haventhi atmòsfera sensible dessobre la Lluna no's desplega pas aquella rica gamma de tintes, ni'ls raigs de Sol saltironan per entre'ls nuvolets, ni se realisa l'encisadora armonía de llum y d'ombra que, a la Terra, pregonan l'arribada d'un jorn novell.

Adhuch l'apellatiu «astre d'or» no resultarà pas escayent, car el filtre aeri causa bona part de les nostres percepcions cromàtiques y assí mancan les fantasíes atmosfèriques.

La llum zodiacal es un grandíós expandiment de forma lenticular y d'aspecte poch brillant, — una mena de «ressol» com dirían els nostres mariners empordanesos, — que cubreix l'«astre rey» del sistema planetari y la presencia d'aquexa lluhissor sobre l'horizont de Llevant ens avisa la propera sortida del Sol.

Però no us impacienteu debades, perque'l rellotge llunar no camina pas ab el neguit y la pressa terranis, donchs assí la sequensa dels fenòmens porta un altre compàs y «cada hora llunar» representa «vintinou hores y mitja «de la Terra».

¹ MOSSÈN CINTO.

GUAITANT ENRERA

Un astre esplendent se revela a Orient y'ns fa saludar la planeta Venus que s'encela enlluhernanta, ab pausa magestàtica y nua d'aquell rajament de joyells irisats que la Deesa del Amor sol mostrar a la humanal generació.

Llarch temps despres li fa seguici la planeta Mercuri esplayant un esclat més modest y menys argentat.

Axó forma l'acompanyament del Sol que no es pas lluny.

Y no s'immuta pas l'estelada volta que roman sadolla de foscor, llevat de l'espai ocupat per la llum zodiacal; lluhèn els estels y la Terra, sempre deturada en plè cel, «fa'l mimvant» traversada per el «terminador» que descomparteix el día de la nit. Les encontrades de la Terra que la rotació de la planeta mena vers la ratlla partiona, s'escauen a la posta de Sol, el capvespre les recull y entraran a la nit dintre la meytat ombrívola.

Tot d'una, com per art d'encantament, d'entre les siluetes montanyenques que la fosca enterboleix al nostre entorn, se destaca una punta enlayrada que devé incandescenta ferint l'esguart ab sa llum inaguantable com d'intensa fosforencia. Aquell esclat vivíssim s'intensifica extenentse y ben tost un segon cimal brilla a vora seu y mès enllà un tercer y seguidament d'altres y altres surten sobtosament com senyal misteriosa que titànichs fallayres trameten de tots costats.

Mes no per axó's torba la fosca al voltant nostre, ni a dalt del cel la negror s'en con mou. Els estels lluhèn com abans, la Terra giravolta en el seu lloch y la llum zodiacal, pujant sempre, ha obert la draperia immensa de sa lluhissor.

Entretant, la claror violenta dels cims va devallant apuntalantse en les carenes encinglades y rasant les cresteres del muradam de cràters, produheix l'ensemble meravellós d'illes de llum aguantantse dintre una mar de tenebres.

Quietament, s'axampla la brillantor a gran alsaria y, astorats, corpresos, anem descobrint espadats esgarrifosos, arestes inescalables, timbes esferehidores, esberlaments, enderrochs gegantins, tarteres colossals, fins qu'arribant a la plana ondulada ahont eram assojornats, ens encalsa'l primer raig de sol, qual disc sotja a Orient, y

« ¡ Es el día ! ¡ Es el día !¹

¹ APELES MESTRES.

TRESCANT PER LA LLUNA

Prop d'una hora terrània necessita'l Sol pera pujar a sobre l'horizont y nosaltres aprofitarem l'estona embadalintnos devant del estrany paysatge que difícilment hauríau pogut concebre.

Allà ahont toca el sol es un doll de llum que sobrehix reflectida per les roques cristallines, mentres la fosca regna en tot lo altre, car el foscant de l'ombra s'arrapa a les valls, s'engorga en les baumes, s'entafura per les canals, s'arrapa'ls xòrrechs, s'encataua dintre'ls esqueys, sense qu'ho dissimuli cap gradació preparant la transició, rès ! ò tot claror ò tot fosc !

Ara us ne podeu convèncer de la falla que fa l'atmòsfera pera difusar la llum, fondre les tintes, esfumar els perfils, amorosir crueses, en un mot, pera acordar la Natura.

El Sol s'es alsat en mitx d'un callament sepulcral, sense rebre la joyosa acullida de vida remorejanta :

« Pel món y pel plà
ja'l sol s'hi rebeja... » ¹

y, ab tot, segueix encès el llantió de la Terra y llu'l zodiacal cortinatge y brillan las planetas y

« aquell cel vessant d'estrelles... » ²

es negre com o la nit y malgrat tot axò,

« ¡ Es el día ! ¡ Es el día ! » ³

R. Patxot y Jubert

(« ILUSTRACIÓ CATALANA », any II, nº 45, 10 Abril de 1904. Pàg. 235-36. Dues fotografies il·lustrant el text).

¹ MASIFERN.

² MOSSÈN CINTO.

³ APELES MESTRES.

PIRINEU CATALA

L'ESTRET DE CONCRÒS

L'excursionista que sortint de Camprodon va a Ull de Ter, al arribar a Setcases se li desplega un amfiteatre bellament encarat, que s'enlayra mostrant una barrancada grandiosa, qual camper l'omplen : fosques esteses de boscuria solcades de tarteres apilonades, devallants de clapissers, neu eterna més amunt y, rematant la carena, esquenalls desfregats que reganyan esblanquehida ossadura. Axí li apar la Comarcada de Concròs, mages-tuosament feréstega.

Més enllà, tot vorejant el Ter remoròs, y en sent al comensament de la Vall de Carlat, el caminant troba una encaxonada torrentada per ahont llisca follament una tesa d'aygua tan abundosa com el Ter mateix. Y si damaneu el seu nom us diràn :

— Es la Gorga de Carboners que mena al indret de Concròs.

Si en comptes de resseguir les valls pregones, l'aymador pirinench tresca pels estrebs de Costabona, un cop ha guanyat el Coll del Pal, s'escau a quatre passes de Roca Colom, miranda soperba sobre un paysatge de desolació. D'allà dominarà cingleres qu'hostatjan congestes llargarudes, canals blanquinoses com les neus que s'hi arreceran, clotarades sembrades de rochs, llises colgades de preduscall, arreu un estimball de predegàm que s'allarga enllà vers les altres timbes, també vessantes de còdols ; es un ensemble ruinós,

L'ESTRET DE CONCRÒS

una feta d'engrunament, que'ls pins sotjan concirosos d'abaix el fondal. Tal es el Circh de Concròs.

Mes abdós excursionistes seguiràn cadascú la seva ruta : el primer farà vía cap al Estret de Murens, el segon s'afanyarà pel Cim de Pomerola, y la bella encontrada qu'havem anomenat sol romandre preterida, malgrat l'esplayament variat ab que la Natura hi es arresada.

Adhuch al excursionisme hi hà cert classicisme, emperò que tot repectantlo, no sempre cal seguir.

A n'aquelles valls més amunt de Setcases, malgrat les lloses que li afitan el camí, el jas del riu es gayrebé indeterminat, donchs nombrosos esboranchs li fan entrada a les closes que l'acompanyan y'l riu es decanta lliurement de tots costats, reposa amagat sota l'herbey, destrenantse sobtat torna a aplegarse y joguiner se desvía altra volta, xerrotejant la cansó de la llibertat : una tonada que no s'ou avall la plana perque l'ayre espés de la terra baxa no sap vibrar al acort d'aquestes subtilexes.

A n'aquelles alsaries, a més de catorze cents metres, encar uns pollanques s'estiran dret al cel. Els veurèu que no's cuydan pas d'obrir la brancada, sinó al contrari, aplegantla a frech de soca, tots ells se dalexen pera pujar enlayre, trahint la fallera que'ls té corpresos : « ¡ voldrian guaytar enllà de la carena ! » Per sò tremolan tant el fullàm, frissossos com son de guanyar alguns pams ara que'l sol estival els encoratja d'adalt del cel, amanyagantlos ab raigs aconhortadors ; per sò groguejan anyoradissos quan, a la darrevera, el sol ja no tramonta'l serrat ; mes no defallen y, entre la gebre ennuvolada del hivern, servan un caliu d'esperansa que l'alè primaverat revifarà, diguentloshi, a cau d'orella, prometenses de rescabalar l'ilusió preuada.

Y constants, esprimatxats, sempre estirantse adalerats, seguiràn conquerint la llur cobejansa. Rèu hi fa que la vellor els deturi car, sense frissances en el fullàm llur, frets de vida pera retornarse, adhuch axí, romandran apuntant llurs soques y brancatges vers el cel, signant als plansons l'heretatge qu'els trameten : « ¡ jovincels, assagèu de guaytar enllà de les carenes !... »

Al agafar la Gorga de Carboners, ombradissa al matí, la Natura us rep seriosa : un oreig acanalat desvetlla en nosaltres l'encís dels cimals, crostons rocosos estrenyen irregularment el camí, que va entrecreuantse ab el riberal y la vegetació us saluda blincantse arrapada als penyals ò, en florides tiges, se colltors a les voreres que l'aygua petoneja.

GUAITANT ENRERA

Mes abans de mostrarvos la seva potensa, la Natura vol somriure un instant y, passada la gorga, fa onejar el segle en els replans, planells de camps verdejants de trumfes envoltan una barraca ò cortal sobre margenades ben herbades, entre reconets enclosats, y al fons tanca la vista'l Roca Colom, emboscat fins molt enlayre, si be no pot dissimular la llarga ferida de la rossolada.

Axerrehits prosaychs d'un mal entés avensament; que'n sou de malhaurats!

Veníu assí y us ne convencerèu de l'existència dels esperits que sojornen a montanya. La vostra civilització corsecanta ha pretingut anorrearlos, essent axí que son ells els qui us han dexat, rebutjantvos vers la plana estèril ahont regna la vostra realitat malparlada, convencional y enganyosa com totes les miseries humanes.

Tan encrostonats teniu els sentits vostres que ja no perceben la melodia de veus que nombroses conversan al nostre entorn ?...

Pareu ament,
que dintre la baga,
oirèu el vent.

Arreu s'enjogassa
tot pujant amunt;
escolteu com garla
ab els pins ramuts.

Els hi conta noves
de serres enllà;
coses bonicoyes,
quines portarà?

Ab vistosa toya,
de morar capell,
n'era una herba Tora
vora d'un torrent.

Lluny se la mirava
trist lo seu donzell
car els separava
forta la corrent.

L'ESTRET DE CONCRÒS

¡ Ay la meva bella !
¡ Ay lo meu promès !
¿ Perque la parella
no segella un bes ?

— Axí s'esclamavan
els enamorats,
axí s'enyoravan
sempre separats.

— Y'ls pins contristantse
fins dalt del serrat
tots ells reblincantse
xiulavan al Fat.

« Si jo tinguès ales,
¡ oh somni joliu !
textit entre rialles
ja foram al niu. »

La feynera abella
volant cercant mel,
cullí l'amoreta
del blau jovincel,

La porta cofoya
vers l'altre capell,
que la rep ab joya
enllà del torrent.

Y l'herba florida
se tanca fidel :
tot ella s'encisa
d'amor del donzell.

L'esposalla dolsa
jo us vinch a cantar,
donchs entre la molsa
la flor ha granat.

GUAITANT ENRERA

— Els pins s'alegraven
atents escoltant ;
després xiuxejavan,
anantse abraçant...

De primer us sobta'l posat sever d'aquelles bagues.

Habillades ab vestidures fosques, brancades fins ran de terra, abundoses de fullàm punxent y repte, les pendríau per una avensada de guardes intractables que defensen el Palau de les Goges.

Mes, a mida qu'us hi aneu acostant, se van amorosint, la pinosa s'esplaya atractivola, enjoyellada de brillantors reflectides, mou els brassos esvelts trossant l'extesa cabellera y, manyaga, us obra'l ramatge, envolcantvos d'oloròs recès.

Vagant per allà dintre, assadollèuvos de sensacions omplint l'esperit a vessar y dexèuvos anar als impulsos que naxen d'aquella mena de benhauransa ; no tingueu pas por ! us bressa la Natura.

Emperò jo us recoman que no penseu, que no siau homes, perque trencaríeu l'encantament ; les Goges sols amoxen cors de nin a n'els dominis llurs.

Si'l baf d'impuresa vol traspassarlos, aleshores les Verges de la Montanya descalsen cingles, arroellan congestes y penyals que rebotan solcant la boscuria y soterran la intrusa malvestat. Es l'escarment escrit a n'aquella gran Rossolada que del cim de Roca Colom devalla fins al planell.

Retuda per l'agombolament de tarteres que prodiga la Cambra Fosca, la vegetació's va arredossant cap al rierol, els pins s'aclareixen depressa y a la fi refusan d'anar més amunt, ahont triomfa'l rocàm.

Nosaltres creguerem que'ns envoltaria la solitud solemnia de les altures y'ns varem errar, donchs trobarem companyia nombrosa.

Al cayre d'un saltant s'estava un pastoret d'onze anys, la barretina enfonzada fins al clatell amanyocat de cabell ros, abrigat ab la samarra y sarronet a l'esquena. Haventnos vist de lluny, s'era assegut al peu mateix del corriol y'ns esperava picant els esclops ab un bastó més gros qu'ell.

— Bon día y bon'hora ; solet, así dalt ?

— No ; l'eugassada es al serrat.

— ¿ Que n'hi tens moltes ?

— Duescentes. —

L'ESTRET DE CONCRÒS

Feya dos dies que'l seu pare l'havía portada allà, mes tinguè de baxar al poble y mentrestant ell li parava ament ; el menjar era escàs per la falla de pluges y aviat haurían de mudar de pastura.

Parlava ab dolcesa, articulant calmós y s'ens acoblà fent frases molt curtes, mentre tocava les eugues y'ls mulats ajassats pel travers del caminet.

Devant nostre s'hi posaren una colla d'eugues petjant l'enrocat viarany, al darrera s'ens hi arrengrerà un altre escamot y fent corrua, al mitx d'aquest estrany seguici, tots plegats assolirem la clotarada dels Estanyols. Allà tinguerm gran rebiment.

El gros de l'eugassada era compartit a tot vol del Circh de Concròs ; escampat pels rellexos, el bestiar pasturava llochs encinglerats ahont semblava impossible que s'hi poguès aguantar. Quan ens vegeren, els caps guaytaren curiosos, sahinant, les esquelles brandaren arreu y comensà un concert originalíssim, barreja armoniosament discordanta d'esquellades que's repetían fonentse dintre aquell ressonador colossal y, fent tornaveu enfilantse, les notes s'apagavan en *descrescendo* al cim de la carena, copsades per el vent.

R. Patxot y Jubert

26, Juny 1904

(«ILUSTRACIÓ CATALANA», Any II, nº 65, 28 d'Agost del 1904. Pàg. 570-72. Hi ha quatre fotografies (paisatge), de R. Patxot.)

LA NIT ESTELADA

D'estelada
giravolta la terra coronada.
MOSSÈN CINTO

El sól es post.

La rojor daurada, enllà a ponent, s'esblayma dintre una lluhissor argentada, mentres a llevant festoneja'l mantell de la nit que s'atansa ; ja l'ombra de la terra s'hi esfuma badant un segment obscur y la penombra s'escorra darrera'l Sol.

Creix la fosca, ensemps mimva arreu el remoreig ; aclaparada ab anyoransa de llum, la Natura s'esllangueix silenciosa : arriba l'hora baixa, plahenta a la somniesa.

Traspuant la celistia melangiosa, els estels van aparexent, fins que la volta guspirejanta vessa'l llampugar del sideral estol y

... vetllan sos astres lo món que s'adorm ¹.

Llavors veureu, en la nit estelada, com s'encen l'altar del Univers y, manifestantse la Bellesa, obrirà de bat a bat el Gran Llibre dont es escrita la Veritat,

... en les nits belles
a la llum de les estrelles
y devant del Infinit. ²

¹ MOSSÈN CINTO.

² CASAS Y AMIGÓ.

LA NIT ESTELADA

Quan, en la boyra històrica, les generacions primevales s'escampaven, esgarriantse per les afraus, ò travessant les planuries de l'Àsia, fonamentaren les creences llurs en aquesta esclatanta magnificensa.

Sentint la propia feblesa, freturaven el guiatge del doser constelat y comanaren els destins humans a la benvolensa dels astres, ò, adonantse del propi falliment, cercaren defugir aquells ulls celests, sens treva espiants.

Ennartades, sota l'esplayament sublim, honoraren la Divinitat, estellificant l'aplech de llurs mitologies, descapdellant la poesia d'una humanitat infantívola, sadolla de Natura.

Y aquelles personificacions, trenades de ficció y poètica llegenda, son romases allà dalt, en l'espai incommensurable, acoblades en « asterismes », que respecta la moderna Astronomia, que dalexen la imaginació y omplen de somrisenta juvenesa'l trespòl del Temple d'Urania.

Per xó, molts d'aquells asterismes se retroban, gravats ab caràcters cuneiforms, en les pedres termenales dessotarrades fa poch a la Vall del Eufrates; quals constelacions chaldeanes sían, potser les de l'esfera d'Eudoxus — (IV centúria A. J.) — que'ns ha tramés Aratus, ab més verba literaria que no pas fidelitat descriptiva.

Desplega, oh nit, ton vel de pedreria,
ton tàlem de claror.¹

Esmaperduts y corpresos devant dels siderals reyalms, sentirèu defallior; emperò, si recordeu, ab Lamartine que: *l'homme est Dieu par la pensée*, calmarà'l vostre esverament y us redressarèu dignificats al enfront d'aytal espurnejar.

Guayteu quina ruta còsmica marca la Vía Lactea, tota polsosa d'estels! De banda y altra, escampades en aparent desordre, agrupacions veritables forman families estelars, ò be dibuxan figures que, evocant semblances, ajudaren a l'appelació de les constelacions.

Per assí ratlles, tortes y corbes enllà, fent giragonses y texint sinuositats; talment aparen camins y corriols y viaranys, afitats ab gresolets de tots esclats y colors de tota ley, pera que no us descarrerèu al resseguir la volta bella.

Aquella volior d'estels que's desplega al vostre esguart astorat, tots son nomenats ò anotades les posicions llurs.

¹F. MATHEU.

GUAITANT ENRERA

En el passat, els astrònoms maparen solament els més brillants. Després, ab els aparells, seguiren amidant els nous astres qu'encalsavan, y avuy día realisan arditament un catàlech fotografich del cel que, un colp enllestit, comprendrà no res menys dé « cinquanta milions d'estels ». ¹

Dexant per un altre jorn el presentarvos regions cosmicament molt més riques, tindreu una primera idea de les encontrades abundoses de sols, mitjansant la fotografia qu'acompanyo, reproduhida mercés a l'autorisació especial, galantment donada pel seu autor Doctor Isaac Roberts (Inglaterra), qual nom fa autoritat en els treballs astrofotogràfichs. ²

El clixé original d'aquesta reproducció, conté més de « trenta mil estels » y encara que sempre se'n perden al posar sobre paper, ja veyeu que n'hi restan sobrerament pera fer rumiar el cervell més reclòs y més indiferent.

Durant 2 h. 35 m. de posa, la placa estigué escandallant aquest reconet de la constelació del Cigne, pera descobrarnos la florida xamosa de semblant pradell estelat.

Permetèume una recordansa indiscreta.

Tinguí un hoste, aymador de la Bellesa, quals manifestacions l'embadalían arreu.

En la jornada havíam visitat els instruments; per progecció pogué contemplar una clapa de taquetes solars y guaytarem Venus al bell mitx del día, ab plè sol. Mes, en comptes de satisferlo, axò li servia d'incentiu y li trigava la vesprada per « veure més enllà ».

A l'hora prima, en una vetlla de darrevera, pujavam donchs al Observatori, hont tot es quietor, car el brugit de la terra, apar que no gosi torbar aquest lloch, en el qual recés sols retruny solemnial el batech de la péndola sideral, marcant els segons.

Recolzats a la galeria forana, ab respectuós callament compartíam la comunió de la Natura, escoltant el respir de la mar esbandint sobre la plaja. Era una nit esplendorosa. La Galaxia, arremolinant el nostre Univers, acompassava d'una sola arcada l'hemisferi, encelantse pels paratges zenitals.

Arribat el moment, armarem la equatorial ab un ocular de feble augment y, per tant, de gran camp visual. Guiant ab el « cercador » anavam escor-

¹ Aquest mapa tindrà 10.000 fulls, farà una pila de paper de 6 m. d'alsaria y «tota l'obra» pesarà uns 1.000 Kg. (TURNER).

² Posteriorment aquest diligent y hàbil observador morí.

LA NIT ESTELADA

collant ab pausa, les regions de Perseu, de Cassiopeia, de Cepheu, del Cigne, fins que, fentse enrera, el meu hoste exclamà, mitx espahordit :

— Axò fa desvariejar !

— Es el vèrtich del infinit, — li deya jo, — d'aquest Infinit qu'esperava als novells y que, no obstant, es la prima condició de l'existencia del Cosmos.

Novament arrapats a la equatorial, dexavam fugir les hores, atrapantnos la matinada, balbs y enravenats per la fredor de la terralada que devenia tramontanal, obligantnos a cloure la cupola.

El meu visitant, abstret y ab recansa, baxà d'esma sens dir un mot. Solament al encaxar pel partiment ; sospirà emocionat :

— Lo qu'he ovirat me fa por. Soch esmicolat. —

Y en lloch de tirar cap al seu hostatge, vegí ab estranyesa que'l meu company decantà vers la riba, ahont

... la mar veyent la lluna
se condorm besant l'escull.¹

Hoste preat : vullau perdonarme l'indiscreció, emperò, realment vos ho vegereu lo que us posí aldevant, çò es : el « Casal de l'Eternitat ».

R. Patxot y Jubert

(« ILUSTRACIÓ CATALANA », nº 134, any III, 24 Desembre del 1905. Pàg. 822-23. Tres gravats. I fotografia d'un recò de la constelació del Cigne y dues reproduccions de fites caldeo-assiries).

El meu Observatori és un incident sobressurtint de la meva juvenesa i mereix que reproduexi aquí el que vaig dir-ne en un llibre publicat mitja centúria enrera :

« No puc, ni dec, enraonar de l'Observatori de St. Feliu de Guixols sense fullejar discretament algunes pàgines de la meva vida íntima. Això implica una presentació accidentalment sentimental, que no desdiu pas dels qui senten la Ciència, ni tampoc manca d'escaiència en l'actual moment psicològic del poble català, somogut arreu, frisós d'aspiracions impulsadores de la seva personalitat. I per qué no dir-ho? Un sentiment semblant ha collaborat

¹ M. AGULLÓ.

GUAITANT ENRERA

decissivament a la gestació d'aquesta obra, la qual té per causa determinant el voler afegir una nota més a la nostra afirmació catalana; sense aquesta consideració, és ben segur que els treballs que segueixen continuarien retrets amb altres, augmentant el parament de la meva cambreta d'estudiant. En tal estament moral els oferesc al públic amb convenciment modest, ja que ningú, millor que jo mateix, sap la grossa diferència que hi ha entre el que són esdevingudes les meves tasques i çò que, un jorn, jo pretenia que haguessin estat. L'amargosa confessió evoca quelcom que vibra intensament en el més pregon del meu ésser, car, més aviat que la gaubança d'un propòsit realitzat, aquest llibre és, per a mi, el troçam d'una illusió esmicolada, un somni de joventesa esvaït: sota la rigidesa de la exposició científica batega un cor que assaja d'aconhortar-se cercant recés entremig de la pròpia desfeta...

La dalera astronòmica m'havia agafat en les terres del Nord, i quan una malhaurança me feu retornar sobtosament a l'escalf del Migdia, seguien igualment corprenent-me els nous horitzonts que l'Astrofísica anava descobrint, horitzonts que apressadament s'eixamplaven en immensitats. Es veritat que çò que sol anomenar-se — sovint un xic abusivament — realitats de la vida, m'empenyien crudelment cap a altre camí, emperò no pogueren pas foragitar aquella dèria, i a la fi, malgrat tot, vaig llençar-me a la realització d'una somniesa, enc que no fós més que com a penyora de gratitud devers els estudis que m'havien absorbit la joventesa, deslliurant-la de volar ran de terra. Perxò, el primitiu intent de l'Observatori de St. Feliu de Guixols era quasi exclusivament astronòmic, perquè aleshores jo no ovirava pas el capgirament que l'esdevenidor havia de portar-me i, d'altre banda, l'estatge on forçosament jo devia actuar no era pas el més a propòsit per a l'experimentació meteorològica.

En aquella època tenien gran predicament els «equatorials bessons», gràcies al prestigi que els donaven els novells resultats dels germans Henry de Paris, i llur tipu d'instrument es generalitzava, sobretot havent-lo adoptat la col·laboració internacional per al mapa fotogràfic del cel.

Quan un particular s'ha de reduir a un sol instrument important és innegable l'avantage d'acoblar dos objectius diferentment acromatitzats, montant-els sobre d'un mateix mecanisme, car una tal disposició comporta gran nombre d'aplicacions: observació directa, medicions micromètriques, posicions diferencials, astrofotografia, espectroscòpia, física solar, etc., perspectiva prou atiranta per a decidir-me a l'adquisició d'un refractor equatorial

L'equatorial de l'OBSERVATORI DE ST. FELIU DE GUIXOLS,
inaugurat a l'Abril del 1896.

Fons Patxot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

LA NIT ESTELADA

doble, de 0.22 m. d'obertura, el qual va construir-me M. R. Mailhat de Paris. Aquest instrument quedà llest a St. Feliu de Guixols just a entrada de primavera de l'any 1896, funcionant d'una manera satisfactòria. La seva conservació, vora mar, demana gran recapte, no tant per l'efecte de l'aire en les parts metàl·liques més delicades, sinó especialment per la temible oxidació dels cristalls dels objeectius; també, al fort del dia, el vent de mar produeix imatges telescòpiques lleument onduloses, però a la capverprada i a la matinalada, durant la calma que precedeix el terral o la marinada, la definició arriba de vegades a la excel·lència. Que jo en sia sabedor, l'equatorial de St. Feliu de Guixols inicià a Espanya els treballs micromètrics d'estels múltiples.

Completaren la part astronòmica una pèndola sideral amb ressonador per a batre els segons en les observacions de trànsits i un teodolit azimuthal, model gran, per a la determinació de l'hora.

Tota la installació es soplujada sota d'una cúpola d'acer, de 5 m. 30 de diàmetre interior, obra dels germans Gilon, de Paris, en la construcció de la qual deguérem malfiar-nos de les fetes de la tramuntana; perxò, la cúpola circula sobre el rail fermada per un doble galze que hi encaixa horitzontalment, encertada previsió la utilitat de la qual hem pogut apreciar posteriorment, al trobar-nos amb que algunes tramuntanades arriben a assolir velocitats que, traduïdes en pressió sobre la cúpola, donen xifres del mateix ordre que el seu pes total. Part de dintre, la cúpola es revestida de fusta tapada amb linoleum, deixant lliurement una gruixa d'aire entre la coberta metálica i el fustatge.»¹

¹Rafel PATXOT i JUBERT: *Meteorologia Catalana. Observacions de Sant Feliu de Guixols. Resultats del 1896 al 1905.* Barcelona, 1908.

ESPLAI

Plau a l'autor d'aquestes ratlles el següent aforisme d'acció : no tothom té el talent de deixar-se enganyar.

Mes potser li plau, també, perquè havent seguit la disciplina de les Ciències Exactes, el pot completar amb la teoria dels « màxima i mínima », i així ha trobat uns límits que té preestablerts en aquells enganys, indulgentment tolerats.

Malgrat la claredat d'aquesta posició, que proclamo jo mateix, hi ha gent que no sap capir-la o no té la discreció de respectar-la.

Això m'obliga a recordar-la públicament, a fi que se n'assabentin els possibles transgressors d'aquells límits i que no s'exposin a que un gest atzarós llur, més o menys interessat, sigui, no solament abús, sinó que àdhuc pugui resultar una errada, que per força calgui rebutjar.

Cadascú té el seu estoïcisme i les seves sensibilitats característiques. Davant d'aquesta incertesa, cal de primer situar-se prudentment i, per tant, la millor cosa és que ningú associï el meu nom a cap empresa, sense tenir-ne consentiment.

Perquè el meu nom és obra dels meus avantpassats, jo en sóc personalment depositari, i només pot anar de bracet en acordança amb la consciència i l'actuació meves, servant la tradició i el bon exemple d'aquells passats.

ESPLAI

Com tots els humans, jo tinc certament defectes, mes no crec que siguin d'exterioritats: els meus punts febles són a major pregonesa i no s'hi arriba pas pel camí simplista de la vanitat.

P.

(«LA VEU DE CATALUNYA», 7 de Gener del 1929, pàg. 5. — Publicat també a «LA PUBLICITAT», i a «LA NAU»).

EL MAL DE FER BÉ

A Madona Nemoytia :

Potser valdria la pena, Madona, de teoritzar la passada conversa i de substituir aquell quart d'entremaliadura estudiantil per uns moments de posat acadèmic, que la convenció social troba escaient als que segons la frase anglesa, ja som a la mala banda dels cinquanta.

No sé si faig bé de parlar-vos-en d'ací estant, però tant-se-val ! com solia respondre En Maragall quan li assenyalavem alguna incongruència i ell se'n deseixia donant la mà al sentiment, jugar com un infant.

Aquest epíleg podria tenir la virtut de fer pensar algun lector si hi ha coses que vagin per ell i, de tant en tant, és profitós guaitar endintre. Del fora ja se'n cuiden prou els altres.

Refiant-se del món moral, comença la lliçó.

La pràctica de fer bé demana un ordre de factors bon xic diferent del que la gent creu, i en qüestions morals, l'ordre de factors canvia el producte, per l'estil de certes teories modernes, puix heu de saber Madona, que actualment, àdhuc la Matemàtica se'ns torna nerviosa.

Esmentats per l'ordre de llur importància, els requeriments essencials de fer bé són els següents :

EL MAL DE FER BÉ

Primer. — Paciència il·limitada.

Segon. — Finor de sentiment.

Tercer. — El diner que cal per pagar els comptes del sentiment i la paciència.

Quart. — Una mica d'estoïcisme.

Ja veig el somriure triomfal d'aquell amic nostre, filòsof, quan s'adonà que fem concórrer elements aparentment antitètics; car els filòsofs són gent que fàcilment esveren la realitat, la qual, per això mateix, sovint se'ls esmuny.

Però a nosaltres, experimentals, la realitat sempre ens acarona, de vegades massa i tot, perquè justament és aquest « massa » el que ens posa la ploma als dits per a cometre la present indiscreció.

L'emboscar-se pels corriols de fer bé pressuposa resignació d'ésser-ne víctima; d'ací el requeriment de paciència. Mentre assageu de guarir un ferit de la vida, els seus companys en comptes d'ajudar-vos, o almenys, de deixar-vos estar, us distreuen amb llurs pretensions, us eixorden a crits, i, si persistiu en la feina començada, acaben per voler lligar-vos les mans i àdhuc n'hi ha que ho aprofiten per apedregar-vos. Ordinàriament, el bé es judica una feblesa explotable, la qual dóna als altres el dret d'exigir-vos coses i d'imposar-vos obligacions, al grat de tothom. Jo us puc ben assegurar, Madona, que el fer bé és la via més directa i segura per a arribar a ésser culpable. D'això, Vós també en sabeu quelcom.

Encara que la intelligència sigui una directriu de la vida, el motor n'és el sentiment, i és ell qui ens aconsella « deixar-se enganyar » prudentment, amb engany fill del cor, sense el qual el bé no sempre floriria en tota la seva plenitud. En canvi, la intelligència per si sola, com que no comporta engany, ha d'ésser més estricta i fa bé transcendent d'una manera tan subtil, que generalment ni n'heuen esment els mateixos que ella afavoreix.

Les febleses del sentiment i la paciència, en certs casos, es paguen amb diner; per tant, en la pràctica de fer bé, trobem la següent trilogia: si la paciència representa la quantitat i el sentiment la qualitat, el diner serà l'accident, puix que el major bé sempre és d'ordre moral i, en conseqüència, no es pot fer solament amb una cosa material com el diner. Moltes vegades, el diner actua en forma negativa, vull dir que fa mal i cal obrar sense ell, o, àdhuc, contra d'ell.

El preu corrent de fer bé sol ésser la injustícia i la ingratitud, i la mica d'estoïcisme, requerida en darrer lloc, és a fi de saber no escoltar del tot, ni

GUAITANT ENRERA

els altres, ni si mateix : una falqueta de perseverança. Així aplicat, aquell polsim d'estoïcisme resulta emparentat, de part altra, amb la traïdoria decadent femenina que s'anomena « maquillatge », gràcies al qual, les dones d'ara s'afanyen a semblar el que no són.

Coneixedor dels inconvenients i les dificultats de fer bé, algun cop he caigut en la temptació de considerar — *homo sum* — si fóra més senzill fer mal, però em sembla que això demanaria major esforç. La conclusió, segurament prové del fet que tinc mestratge de dolor i, per aquesta banda, el sofriment i el mal són incompatibles. Vet-ací un altre nus per al filòsof.

No obstant, com que la dona és mestressa d'impossibles, Vós resoluéreu fàcilment la contradicció, i el vostre argument no mancava pas de raó ; solament que la raó és un romanticisme anacrònic que ja no s'estila, perquè fa nosa al progrés modern i a la societat organitzada, tal com la volen organitzar els organitzadors novells.

I acabada la lliçó, torno a la feina i al posat normal, després de saludar-vos, Madona, amb tota consideració i respecte,

Vostre afm. empordanès

P.

12 desembre 1929.

(«LA VEU DE CATALUNYA», 17 de Desembre del 1929).

HISTÒRIA DISCRETA D'UN LLIBRE

FRAGMENT

El Desembre del 1928, la *Institució Patxot* convocà un *Concurs Internacional*, el resultat del qual fou la publicació del llibre del Prof. *Rudolf Laun*: *Der Wandel der Ideen. Staat und Volk als Äusserung des Weltgewissens* (Barcelona, 1933).

Jo mateix vaig fer-ne una presentació quelcom detallada per a *La Paraula Cristiana*. El Dr. Cardó me demanà li permetés retocar dues o tres coses perquè, encara que fossin veritat, ell no podia dir-les. Atenent a que es tractava d'una revista eclesiàstica, vaig accedir a la demanda i el meu article, datat a la Masia Mariona de Mosqueroles (Montseny), a l'Agost del 1934, fou publicat en *La Paraula Cristiana*, vol. XXI, Gener del 1935, any II, pàg. 7-24.

En dit treball vaig reservar-me un paràgraf VII, tot ell exclusivament meu, que m'interessa encloure ací, i que reproduceixo segons l'original; per tant, sense retoc de cap mena:

VII

« Fins ací la història publicable del llibre i de la seva presentació doctrinal, car ja he dit que no em proposava pas fer-ne la recensió; solament

GUAITANT ENRERA

hi he anat collint idees per tal que es veiés la seva factura i el seu discurs.

Mes, com que malgrat haver condicionat la meva feina, inevitablement hi ha lliscat algun comentari personal, m'heu de permetre intercalar aquest paràgraf, tot ell lliurement a compte meu, per tal de sintetitzar el meu pensar en temes transcendents per amor dels quals he arriscat coses molt preades.

Perquè, sense cap pretença d'ésser pastor, jo encara em sento massa home per a colgar-me en la inconsciència de la multitud i deixar-m'hi arramadar; tant com puc, penso i obro seguint la Llei moral de la consciència, la qual no admet jurisdicció, ni reconeix autoritat foranes, en el reialme incoercible del sentiment i la intelligència.

La societat actual es consumeix en els neguits de la desavinença entre les doctrines que predica i les realitats que practica: d'ací una inestabilitat on tot trontolla, el món moral i el món material; els polítics s'obstinen a voler fer aguantar la piràmide cap per avall.

Avui dia tothom s'adona que la majoria dels Estats són obra de poders absoluts, fruits d'usurpació i de conquesta lligats per força, aportacions dotals, particions hereditàries, combinacions diplomàtiques, col·laboracions eclesiàstiques, etc., ço és, han estat bastits sense comptar-hi per res el voler dels pobles que els suporten; així, freqüentment, Estat i Poble resulten una antinòmia.

Mentre s'admeté que els monarques ho eren per delegació divinal, aquells procediments no es podien contradir fàcilment, però, un cop s'esvaní tal suposança i es féu derivar l'Estat del Poble, la majoria dels Estats quedaren en fals, perquè són contraris a llurs components i debades cerquen amagar el pecat original. Aquesta és la tragèdia político-social del nostre moment històric, que és merament de turbulència i no pas de transició, com es sol dir massa correntment; si de cas, la transició vindrà després, quan s'hauran assolat tots els pòsits que la guerra ha remogut.

En la seva acepció abusiva present, l'Estat es condemna ell mateix. Adhuc prescindint que ha estat la determinant de la guerra, només cal esmentar com ara es trepitja fins el més íntim, fonamental i sagrat; res no es respecta, llevat d'una cosa inviolable: l'Estat, que per virtut del postulat de sobirania s'és declarat intangible. Sobirania és un mot rebregat en les lluites entre el Papat i l'Imperi, i que les democràcies modernes segueixen rebregant, perquè n'han fet patent de corsari totes les « cràcies » que se l'han apropiat.

HISTÒRIA DISCRETA D'UN LLIBRE

Contempleu la geografia política i veureu els fruits del neo-paganisme estatal. No pocs Estats s'han constituït en esclavatge : els uns tanquen pobles condemnats a treball forçat ; d'altres s'ha dit que són esclaus condemnats a l'entusiasme, i altres es tornen ramades de llavor animal.

La crisi estatal va apropant-se al paroxisme : l'època colonial és closa amb la naixença dels nacionalismes, ratificant que el Poble és constant i l'Estat una variable arbitrària ; els imperialismes agonitzen o bé esdevenen federacions, i el socialisme estatal, que té pretensions d'hereu, resulta una drecera que mena a l'esclavatge i a la pobresa generals : fill illegítim de l'Estat, aquest socialisme acabarà matant el seu pare i potser sia això la millor gesta que haurem d'agrair-li.

Cal afanyar-se a constrènyer l'Estat a la funció que li pertoca, aplicant a la collectivitat organitzada aquell « retorn a la Natura » que es recomana a l'individu, i aleshores els Estats seràn fermes, car seràn lògics i cada poble es farà el seu. Ara, ens hi sobren ciutadans i ens hi manquen homes ; ens hi sobren lleis perquè ens hi manca la Llei.

Altrament, el present feudalisme estatista continuarà l'annullació de la personalitat humana i la regressió colectiva, que donen ufanor a la barbàrie contemporània amb la qual es va materialitzant la civilització. Per aquest camí, què en farem del més bell caire de la natura nostra : l'ésser moral ?

Davant de perspectives semblants, jo em declaro incivilitzat perquè me'n vaig amb la Humanitat, que és la que estotja a través del temps aquella deu inestrocable que hi ha en l'home, que dignifica l'home i que perdura més que l'home, ço és, l'espiritualitat.

Considerada molt per sobre, aqueixa és l'obra amb que Catalunya respongué a la Dictadura, mitjançant l'aval internacional i raonant des dels dominis de la Ciència jurídica i la Sociologia experimental.

En ella es veu com la dolença nostra ressona i és compartida en molts altres indrets i de quina manera troba acolliment amorós i dreturer en la intelligència i la consciència mundials.

I aquest llibre, que és en els prestatges de les principals Biblioteques del món, aquest llibre, tant se val ? »

MARINESQUES D'INFANTS

L'ESCENARI

En l'escenari de la meva infantessa la mar hi ocupa un gran espai lluminós que dibuixa l'horitzó de migjorn. Part de terra, és emmarcat pel muntanyam de granit rosa que es redreça en nobles penya-segats i quan el coster s'engruna en esllavissades grandioses, la mar les va engolint, escabellant-se fressosa entre els pedrals, on els crancs alternen amb les merles, els pardals roquers i les cueretes, mentre les atzavares i les ginesteres, davallen a trobar els foneis marins.

De tant en tant, la roca es bada en cales arrecerades i la mar s'hi esmuny a emmirallar-se en esplais d'intimitat. Que no heu vist mai, allà, en un girant, a trenc d'aigua, com ella i el sol juguen amb palletes daurades, sobre un fons nacarat i com trien curculles i cargolins que la mar encima amb pedretes de Santa Llúcia i sabatetes de la Mare de Déu, per als infants d'en terra ?

També hi ha estesa de platges, ribetejades de pineda, on la mar descolga monedes de llunyans temps romans i, de vegades, escup les escòries que el vent porta dels volcans italians ; hi ha afraus ferèstegues que amb saltants d'arbreda desemboquen a mar, i en les torrenteres ombriues, si ho cerqueu bé, no hi manquen pas orquídiies, com tampoc els lliris vora dels canyers d'algun sorral.

MARINESQUES D'INFANTS

Tot això es cobert per una volta la blavor de la qual no es sap judicar fins que hom l'ha enyorada, lluny de la Mediterrània, vivint en els climes del nord.

Verament, la nostra costa és bella, molt bella, i tan poca gent que se n'ha adonat.

Entrem un instant en qualsevol d'aquelles cales, perquè us hi voldria dir quelcom que fa temps em burxa i dona neguit.

Amb bon intent, però amb encert massa discutible, la gent de ciutat, avesada a retolar i desbatejar carrers segons l'exaltament o la tirania del moment, no fa gaire apuntà la idea de fer això mateix en certes cales de la nostra costa, canviant llurs noms seculars per altres que tots nosaltres estimem com es mereixen i que, per aquesta raó, no poden, ni han de servir a l'obra. Parlo en nom dels amics difunts En Garreta, En Maragall, i l'Agulló, les idees i els sentiments dels quals jo coneixia de sobres, i refiadament hi afegeixo el nom de Mestre Ruyra, que tan bé ens ha provat la seva coneixença de la mar.

Els noms de les nostres cales són suggerències de la natura, ratificades pel padrinatge de generacions de mariners: Cala Bona, Es Codolar, Cala Ventosa, Sa Conca, Cala Pedrosa, Aigua Xelida, Aigua Blava, etc., etc., tenen personalitat insubstituïble, que ha estat cantada en prosa i en vers — alguna musicada i tot — precisament per aquells que hom volia honorar fent-los fer mancament a les pròpies amors llurs. Que dirien la Sirena i el Pastor d'En Maragall en trobar així canviats els noms de llur fillada?

Per respecte a la mar i a aquells noms preats, demano que la nostra gent refermi aquest parer mariner, segur que la mar l'acollirà de gràcia i, generosa, amb una onada esborrarà el mal encert.

LA PLATJA

Tal és la nostra inquieta amiga d'aleshores, que ens somreia en els seus blancalls i ens temptava amb un encís enlluernador; infantívola, insinuava entremaliadures que nosaltres interpretavem fàcilment; també ens enganyava més d'un cop amb dolenteria; però, àdhuc quan s'enfadava i roncava en els temporals, nosaltres li retíem admiració, sense que mai se'ns acudís cap temença, car hauria desdit de la gran amistat que amb ella ens lligava.

Jo la tenia davant de casa, oberta a xaloc, i malgrat la platja i els dos passeigs que d'ella em separaven, recordo que en certs temporals vingué fins al pedrís de la porta de casa, a deixar-hi una ofrena d'alga i de borns.

GUAITANT ENRERA

En la platja, veritable parc natural nostre, hi havia unes « timpes », ço és, unes excavacions provinents de quan hi serraven troncs per a fer-ne madiços i que després esdevingueren, abusivament, una mena de dipòsits de rebuig ; diàriament hi anavem a cercar sorpreses a l'hora del sol més estavellador. Una de les nostres il·lusions era vigilar la germinació i creixença dels pinyols de prèsec, i com que això implicava certa immobilitat instantània, a la seguida ho compensàvem perseguint les sargantanes que hi abundaven, alguna de les quals havia perdut la cua per culpa nostra. En el seu temps hi sortien a més, grapats de meloneres, tomateres, enganxadones, « forquilles » amb la llevor de les quals i una gota de saliva fèiem rellotges que caminaven, « cogombres reventadors » que, en essent madurs, esclaten si es toquen i llancen la grana lluny, etc. ; prou que us en podria dir el nom botànic, però ja no fóra infant.

A llevant de casa un barri de pescadors feia una corba simpàtica, concava cap a mar i adient amb el seu nom de carrer de Mitja Galta, motivant així una plaça ben assolellada, clapejada d'herbei amb llagostes i tot, i a recés de la tramuntana fins on permetia l'alçària de les cases.

Allà hauríeu vist un parament complicadíssim de la gent, els costums i les coses de mar : ormeigs de tota llei, armaiades per a tenyir, soltes, artons, llivants, bujoles, paiols, maietes, peces de sardinals, salabrells, muixoneres, calaments, bessos de vela, gambers, bolitxos, bornois, jamvines, àncores i cadenes pastura del rovell, manyocs d'estopa, morenells, sèu, quitrà, pals de treure, nanses, fitores, palangres, ruixons, rampugolls, farums i bravades, promiscuïtat de mar i de terra, enfilalls de tròines, rais ; remendadores treballant i cantant a dues veus, pescadors baladrers discutint la darrera calada i peixeteres escridassant-se amb un vocabulari on hi havia molt a pescar i no poc a suprimir, palanquis, remes torçats, lloques amb llurs pollets, gats estirats al sol, etc. ; però hi havia sobretot l'estiva d'antenes de l'arga on nosaltres assajàvem l'acrobatisme instintiu, corrent-hi, saltant, fent-les cimbrar, i arreplegant caigudes o alguna aixafada de peus. L'urbanització moderna, d'esperit dictatorial, no respectà aquell pintoresc museu vivent i ha malmès la seva bellesa amb prescripcions rectilínies i preocupacions igualitàries. No li'n so gens grat.

Travessàvem aquella samfaina de color quan « anàvem a nedar » que és cosa molt diferent de banyar-se, fins al punt que si haguéssiu parlat de

MARINESQUES D'INFANTS

banyar-vos, us haurien esclafit una rialla als nassos : la gent es banya a casa, però en mar es neda i prou.

Abans d'arribar a la sorra ja ens anàvem despullant i ho enllestíem d'una revolada ; correguda cap a mar, capbuçada, anar a l'alè, ço és, nedar sota l'aigua i tenir la traça de sortir bracejant a frec del company que estigués distret, per tal de sobtar-lo i emborniar-lo, cridant « sorraig » ! ; tal era l'entrada reglamentària dels iniciats. « Sorraig », es el nom folklòric d'un peix semi-llegendari que fa de mal precisar.

Mal m'està el dir-ho, però en sabíem bona mica de nedar. Nedàvem drets com un ciri, sostenint-nos únicament amb les mans, nedàvem de costat, ajeguts, d'esquena, solament de peus, amb la cara dintre l'aigua, nedàvem de gos, ens empenyíem i remolcàvem, fèiem cabrioles, la cadena, pujàvem a coll-i-bé i ballàvem sardanes, que ja us asseguro que es bon xic més difícil que ballar-les en terra, i si hi ha tràngol i badeu, l'onada us peta al front o bé us cobreix, senzillament. Teniem dies en els quals, per excepció, ens sentíem contemplatius i aleshores baixàvem al fons i després pujàvem a contar les meravelles fantasioses que havíem vist durant aquells instants.

Adaptàvem a mar, nedant, algun dels nostres jocs d'en terra ; per exemple, un de nosaltres entrava a l'aigua caminant, i quan li arribava a la boca, en dèiem « aigua a bioc » ; però l'actor havia de seguir caminant, enfonsant-se fins que era ben sotaiguat, fent el pont amb les cames ; llavors els altres capbuçaven i, anant a l'alè, passaven el pont, un darrera l'altre.

Per nosaltres, la mar no tenia sobre ni sota, i ens costava més d'enfonsar-nos que no pas d'aguantar-nos enlaire.

Quan, esbufegats i cansats de fer el peix, amb una gana que us arborava, sortíeu per vestir-vos, podia resultar que la roba no hi fos, perquè, se n'havia anat a l'ombra de les atzavares, que feien margenada en una vinya bon tros lluny i on arribàveu ja gairebé assecats.

PESCADORETS

Parlem de les roques, car hem d'abreujar ; com voleu fer cabre la mar en unes pàgines, encara que siguin les de CLAROR ?

Trescant per les roques, us fiqueu en el domini dels rentells, que són aquells mosquits petits amb cames barrades de blanc i negre, i de fiblada verinosa que embutllafa ; de seguida us venen a l'encontre.

GUAITANT ENRERA

Això de la tècnica de la roca que ara els alpinistes remenen tant, nosaltres ja ho havíem trobat.

Certs llocs impassables, nosaltres, — infants — els resoliem aprofitant imperceptibles relleixos, coberts de relliscós pèl de roca i que es descobrien solament un instant en la buidor entre dos cops de mar ; saltàvem llarg d'escuit a escuit, descompassant freus on s'engolfava la ressaga gronxant els tous de pèl de roca ; més d'un indret havia estat marcat amb sang nostra i jo encara duc una cicatriu que recorda la carícia tallant d'aquelles arestes cristallines ; perquè no sempre caminàvem, sinó que de vegades, calia suspendre's de mans, penjats amb la mar batent sota nostre ; es veu que en tota heroïcitats no deu mancar-hi el poc seny, però deixem estar la filosofia i romanguem infants.

De gran, he tornat a veure aquells indrets i, francament, m'ha vingut una sospita de vanitat, perquè sembla que els noiets amb davantal d'antany no ho fèiem pas del tot malament. Qui sap si aquelles criaturades eren l'auguri de fortituds venidores ?

El noviciat de pescader, la seva primera promoció, consistia a saber ormejar-se la « canyarada ». Per això calia de primer un cimerol de canya, de llargada proporcionada a l'alçària del personatge, un tros de nyinya, un « pèl de cuca », i l'ham corresponent, que podia ésser de mosca, mitja mosca o mosquit, segons les pretensions del novell pescaire. La part més difícil és la lligada del pèl de cuca a l'aleta de l'ham, car requereix la traça d'una nusada professional, que es remata amb les dents. El pèl de cuca gaudia una mica d'aurèola màgica i l'arribada d'un marxant venturer amb paquets de pèl de cuca, era un esdeveniment que es discutia i feia sensació entre la gent de mar.

La canyarada servia principalment per a pescar a cau.

En un indret ben turmentat de roques, la deixàveu anar entre les esquerdes barbudes de pèl. Si havíeu encertat l'indret, el dia i l'hora, abans d'arribar l'esquer a baix, ja sentíeu que picaven ; estiràveu i sovint quedàveu clavats a la roca on fàcilment deixàveu la meitat de l'ham : era la feta d'un enrocador, peix mal intencionat que menja de costat i té l'astúcia de comprometre l'ham, enduent-se'l dintre el cau. En aquesta pesca fèiem coneixença amb les guilles o baboses de negrenca llefiscor ; amb els gòmbits, de positura ridícula i aire apallassat ; amb les jurioles, de boqueta molt menys que de pinyó i llistades de coloraines ; etc. ; el peix blanc, com varades, sards, esparrais, etc., s'ho miraven indiferents amb aire aristocràtic.

MARINESQUES D'INFANTS

També pescàvem, sense canyarada, en els bassals de les roques que mitjançant una regata comuniquen amb la mar i són un aquari perfecte. A més de varietats de cargolets, pelladires i algun uriç criatura, sol haver-hi trinquets i gambes. Els trinquets, sempre amatents, i més vius que nosaltres, eren difícils d'arreglar. Nosaltres preferíem les gambes, que són més ceremonioses i tenen la sang freda de deixar-se acostar fins quasi a tocar, i quan cloeu la mà, s'allunyen amb un elegant cop de ventall de la qua i vosaltres pesqueu una rascada a la roca. Si aquest joc dura massa sense profit, no hi ha altre remei que les males arts: l'encantament. La colla es posa de genolls, entorn del bassal, amb les mans en terra, ben immòbils, fitant la gamba amb l'esguard i, en el moment que el cap de colla fica la mà mig closa a l'aigua, tothom comença a fer el borinot, però sense riure, perquè és fatal. De vegades, aquest procediment resulta reeixit, potser per la major cura i menor barroeria que implica. No obstant, té un risc relatiu que puc testificar, i és que la cerimònia produeixi tal tensió en algun dels actors, feble de voluntat i llarg de mans, que no es pugui estar de donar una clatellada al seu veí, fent-lo anar de cara dintre el bassal. Es clar que això succeix sense cap mena de mala intenció i amb tota la naturalitat d'una necessitat infantil.

JUGANT AMB EL PERILL

A la meua terra d'una onada se'n diu genèricament una «plena», nom ben descriptiu i quelcom metafòric; i quan rompen a la platja en diem «mar-ratxades». La nostra observació infantil les havia classificades segons la manera de rompre. Generalment, les plenes boteixen en bauma de bromera que cau a plom sobre la platja, la fa retrunyir i, arremolinant-s'hi, no solen allargar gaire, perquè elles mateixes es destorben.

En canvi, les plenes, de tant en tant esdevenien «rases» en la nostra nomenclatura i eren aquelles, menys freqüents, que força abans d'arribar a la platja s'ornaven de bella crinera i plegant-se impacients sobre elles mateixes, lliscaven amb satinat fregadís i esbandien molt lluny, perquè solament «rasaven» la sorra i no malmetien llur energia, aquestes eren les nostres.

Sotjàvem la mar, i quan descobríem que s'iniciava una rasa al lluny, a força de cridòria arribàvem a una avinença respecte del seu pronòstic, que ne era pas arbitrari, car hi teníem molta experiència guanyada a preu de mullenes. I si la decisió era d'esperar-la asseguts dintre la nostra bassa, hau-

GUAITANT ENRERA

rieu vist quina frenètica activitat per a reforçar-la de sorra per tots costats, mentre la rasa s'anava aterrant majestuosament.

En l'engrescament, algun cop desafiàvem casos dubtosos i la rasa llençava les seves randes de bromera crepitant contra la nostra bassa, que aguantava l'escomesa mig desfent-se, en un triomf aparent, perquè l'aigua ens cenyia traïdorament i en reprendre la davallada cap a mar, ens inundava per darrera arrasant-ho tot i deixant-nos colgats en el sorral, xops de cintura per avall: era el preu de la il·lusió que aleshores pagàvem amb conseqüències dramàtiques. Calia cercar la manera que els de casa no s'assabentessin de la malifeta i això ens posava en greu treball.

Les ullades de sol vergonyós que sol haver-hi en les llevantades, difícilment ens assecaven la roba, però, a part d'això, sempre restava el testimoni acusador que revelava la nostra criaturada i ens descobria en tornar a casa: un filet de sal a les sabates, en el cosit entre la sola i el cuir. Ja ho havíem provat de remullar-les en aigua dolça, però també havíem après que era pitjor perquè costava més d'assecar.

La mare, en ficar-nos al llit ens renyava dolçament, retreient el nostre poc seny, el perill a què ens havíem exposat i mirava de convèncer-nos per centèssima vegada, argumentant amb les sabates a la mà, i nosaltres — un xic entremaliats com pertocava, però no gens dolents — li donàvem fàcilment la raó i fins crec que arribàvem al propòsit de no tornar-hi més encara que d'això no n'estic pas massa segur, perquè recordo que si bé entre la tebior dels llençols m'adormia escoltant la seva veu amorosa, s'hi barrejaven visions d'escuma, crineres irisades, remolins xucladors i basses formidables; tot aplegat, una poderosa temptació per als nostres bons propòsits filials.

No sempre l'epíleg era tan sentimental, sinó que acabava força prosaic. La cridòria, la salabor i tantes hores de mullena, sobretot en els peus, ens costava mal de canyó, i ens feia víctimes de la medecina casolana de l'època: al llit sense sopar, bany de peus amb mostassa i aquella untura, per a mi insuportable i fastigosa, de greix de gallina calent, coberta amb un paper d'estraça lligat amb el clàssic mocadoret de seda. A hores d'ara, només de pensar-hi, encara em tornen les esgarriances que allò em donava i que em féu incompatible amb els ungüents i els cataplasmes per tota la vida.

TEMPORAL

Vaig a historiar-vos la gesta d'una d'aquelles « rases » nostres memorables i la part que ens en tocà, o millor dit, que ens en prenguerem.

MARINESQUES D'INFANTS

Feia un temporal de llevant que imposava ; la mar s'esvorava i a cada escomesa la badia aparentava desformar-se, les aigües es removien fins al fondal en glopades tèrboles i escumera bruta ; de les puntes eixien grans brollados intermitents que les abrigaven i velaven la costa amb fumeres de ruixim ; però era dia feiner i haguèrem d'anar a estudi, ja podeu endevinar amb quina malvolença.

L'estudi era de cara a mar i des de la nostra graderia, per damunt dels ampits de les finestres i a través del brancatge del Passeig, vèiem i seguïem adalerats aquella cavalcada esbojarrada i sentíem com es desfermava braolant sobre la platja ; el vent xiulava, els vidres dringaven a cada cop de mar ; de tant en tant una ruixada amania l'espectacle i el nostre entusiasme s'havia esvalotat. El senyor Mestre amb una paciència de Job, debades assajava tots els mitjans, sabent que tenia la de perdre, perquè duïem el temporal a dintre. Aquesta situació inestable no podia durar, la mar ens compadia i decidí resoldre-ho pel seu compte.

Tot d'una, per entre el brancam veièrem avançar cap a terra una plena que torrejava, goita ! goita !, que aviat es manifestà rasa, esventant una crinera com mai. Arribada a trenc, relliscà sobre si mateixa, i colgant tota la platja sota una mar de bromera, s'esbandí en el Passeig on hi havia els llaguts, car s'hi creien segurs ; en somogué uns quants i, fent-ne surar dos que no eren amarrats als arbres, en comptes de tornar a mar, aprofitant el pendent, s'escorregué pel carrer del nostre estudi que donava a la Plaça.

Des de la graderia, nosaltres solament veièrem els pals dels llaguts com brandaven pel Passeig, però ja n'hi hagué prou :

« 'Nem-hi ? »

I la resposta fou, que la graderia es buidà en un instant, i una catarata d'infants eixí d'estudi que era al primer pis, llançant-se per l'escala, botant com pilotes de replà a replà, i els més impacients, per fer-ne més via, s'enca-mellaren a la barana i es deixaren anar lliscant com una sageta ; de tot això n'erem mestres.

No diré pas que aquells infants tinguessin ben bé raó, però tempoc-no els en mancava gaire, perquè la gent s'acorruava arreu, i en les cantonades, d'un carrer a l'altre es cridaven :

— Tuei ! afanyeu-vos ! que una marratxada ha dut és llagut d'En Quel fins a sa plaça.

GUAITANT ENRERA

Tothom retreia el famós temporal de Santa Victòria, encastat en la tradició de la costa catalana i del qual mai no m'ha estat possible de destriar l'any.

En pocs segons la nova s'estengué per tot el poble fins al Molí de Vent. Els botiguers deixaven el taulell, les cuineres treien l'olla del foc i es tiraven al carrer eixugant-se les mans amb el davantal, els jornalers es resignaven a perdre un quart de jornal i dones i criatures, fent carrera d'esclops s'apressaven cap a les voltes de Plaça, a sopluig, per a veure millor un llagut, cosa mai vista.

I si els grans feien això, bé podíem nosaltres, infants, haver fet allò altre, quan la mar ens cridava i la nostra natura li responia.

Val a dir que l'espectacle s'ho valia.

Un dels llaguts havia enfilat bé el carrer i era allà, a la Plaça, dret sobre la quilla enfangada i estintolat en les escoes, orgullós d'ocupar el lloc de vendre dels hortolans. L'altre entravessat en el carrer i mig a la banda perquè tenia la roda de proa sobre la vorera, el miràrem amb menyspreu, car no havia sabut servir.

El nostre engrescament fou indescriptible i d'una manera o altra havia de sobreixir: en els uns es manifestà fent l'arbre-forc al costat del llagut heroic, d'altres es posaren a fer la roda al seu voltant i de passada miraven d'esquitxar la gent, però la majoria ens apoderàrem del llagut. Arrapats als escàlems, ens issàrem sobre l'orla i, ja som dins! Allà hi havia feina de sobres per al nostre entusiasme; escombràvem els corredors, ens ajaçàvem en el senó, renuàvem els botafions, tesàvem la trossa, passàvem la mà pel dui, i un es penjà de peus a la pena, simulant un naufragi.

Els mariners, enfeinats a ordenar aquell desori, i a posar el llagut sobre pals, ens deixaven fer; però, les comares, a crits reptaven llur condescendència envers nosaltres, obligant-los que ens etzibessin un rengle d'amenaques que feia escruixir, però ho feien amb tan poc convenciment, perquè en el fons els afalagava el nostre tremp mariner, que nosaltres que ho endevinàvem, estavem segurs de la impunitat i n'usàvem i abusàvem com altres vegades.

Assegut sobre l'antena, el nostre capitost desafiava el públic, brandant la sàssola i com que d'en terra respongueren amb grapats d'alga, nosaltres ens defensàrem amb caps de sardina mig secs i alguna closca de xufà, que mai no manquen a bord, provocant una cridòria eixordadora. Mentrestant, un dels nostres, que tafanejava la cambra de proa, tingué la sort de descobrir el corn de temps de boira i, bufant amb totes les seves forces, hi sacsejà una

MARINESQUES D'INFANTS

nota ronca, però triomfal, que feu riure a tothom, trencant l'esperit bèllic i ens assegurà la victòria.

Havent guanyat, allà hi érem de massa, no hi teníem res més a fer, i ens calia canviar d'espectacle. Aleshores ens recordàrem del temporal i de les plenes que seguien envaint el Passeig.

Nosaltres esperàvem de la mar una altra « rasa » encara més fenomenal, que estàvem segurs que vindria, perquè així ho volíem, la necessitàvem, i la nostra excitació l'exigia; una rasa que inundés tot el barri i, pujant la riera contra corrent, omplís d'aigua de mar la Plaça del Monestir, deixant-hi una dotzena de barcades a punt de calar. No passàvem per menys.

És clar, aquell dia tothom dinà a deshora, molts menjaren agafat, sense pilota en la carn d'olla i àdhuc hi hagué un company, més convençut i fidel que no dinà, sinó que romangué a l'aguait, a dalt del forcat d'un arbre del Passeig, esperant la plena que no venia, fins que la fosca l'en tregué, decandit i decebut.

COMIAT

Ara, que ha passat més de mitja centúria, escric aquestes recordances, lluny de mar, a muntanya, enmig d'un alzinar, perquè fa temps que la mar i jo no ens avenim. Tan premeditadament m'he situat que, a més de la distància, he tingut cura que hi hagi serralades travesseres que me'n separin, per tal d'entrebancar àdhuc l'aire de mar; una recança més en la llarga llista.

La mar em guarda secrets que vaig confiar-li en la joventesa, quan breçava les meves tempestes morals. En vera amistat, no mancava de fer-me la contra, però sempre lleialment; així, quan en proejar-la a tot portar i amb la vela arissada en tercerol se m'omplien els corredors, jo embarcava de grat els cops de mar que el vent escapçava a favor d'ella, i en el timò els rebia de cara, com segells joguiners de la nostra benvolença mutual.

D'aleshores ençà, moltes coses que llavors suraven han anat a fons, però això no és pas culpa d'ella, que segueix essent la mateixa, sinó que la culpa és meva, perquè se m'ha marcit la vida i em som fet vell.

De totes maneres, encara ens estimem, i Déu faci que la mar també rabegi i engresqui els infants vostres.

Masia Mariona (Montseny). Setembre 1935.

(CLAROR, n° 9, 10 i 11. Pàg. 11-12, 48-49, 74-75. Gener, Febrer i Març del 1936. Il·lustrat amb petits dibuixos, molt simples, de tema mariner, en els marges).

FUNDACIONS FAMILIALS
DE RECORDANÇA

Attendite ad petram unde excissi estis

CARITAT OFEGADA

A nom i en piadosa recordança d'una filla morta en plena juvenesa, tenim instituïda a Sant Feliu de Guíxols una Fundació que anualment atorga una inscripció dotal a la noia guixolenca més pobra, que sia nada dintre els requeriments estatuits.

A nom i en piadosa recordança de la mare, morta en la flor de l'edat, tinc allà mateix establerta una altra Fundació, que dona anualment una pensió temporera o vitalícia, a una mare necessitada o a una velleja desvalguda.

En les diades de l'aniversari respectiu, era consuetud d'aqueixes fundacions pregonar llur tribut de caritat i recordança, i cridar la gent guixolenca, les peticions de la qual eren judicades per un Patronat constituït per un representant civil del poble: l'Alcalde; el senyor Rector, com a autoritat religiosa, i un delegat nostre.

Acabo de parlar en passat, perquè si bé nosaltres mantenim com sempre aquelles fundacions, enguany la persona que fa d'alcalde a Sant Feliu de Guíxols no ha pogut autoritzar, malgrat la seva bona voluntat, el pregó català que portava ajut i consol a la pobresa, a canvi d'una pregària en sufragi d'estimats difunts.

Així trencada la consuetud, poc ha valgut l'assaig d'altres mitjans de publicitat, i enguany, per primera vegada d'ençà que existeixen aquelles fun-

GUAITANT ENRERA

dacions, ha resultat deserta la nostra ofrena. En català sobraven dolors per guarir ; privat el català, la caritat i la misèria ja no es troben, ni tan solament es coneixen.

Sóc prou gran, he corregut bon xic de terres i àdhuc he patit experiència sobrera ; no obstant, jo no he sentit mai cap llei divina ni humana que pugui excusar, ni molt menys justificar, una acció coercitiva sobre la caritat, tostemps venerada i honorada arreu del món, àdhuc al bell mig del desvari dels camps de batalla, quan la mateixa feresa humana resta vençuda i humiliada per l'amorosa serenor de la caritat.

Enyorant el pur conhort cristià de comunió amb els difunts, que ens han arrabassat, jo em redreço amb l'autoritat moral d'una ànima ofesa i apellant a la humanal consciència, demano que judiqui :

Quin nom mereix aquella pretença de separar espiritualment els pares de la filla ; el fill de la mare ; la pobressa de la caritat quan li allarga la mà ; els difunts de la piadosa recordança dels vivents ?

I vosaltres, apòstols i pastors d'una doctrina tota ella caritat, amb aqueixa violació de la caritat, no sentireu ferida l'essència mateixa de la representació espiritual vostra ? Digueu-me : com hauria parlat en semblant cas aquell Crist tot amor ?

Car la vera jerarquia i autoritat, són conceptes i preceptes fonamentalment morals, i així com sense cor no pot pas haver-hi humanitat, tampoc sense humanitat, no hi ha, ni autoritat ni jerarquia, car s'esvaeix la societat.

R. Patxot i Jubert

Barcelona, 12 gener, 1925.

ADDENDA

Fa més de cinc anys que vaig enviar l'anterior escrit a « La Veu de Catalunya », d'on fou totalment suprimit per la censura militar d'aquells temps medievals.

Subsisteix la raó que el va provocar i jo reproduixo el meu escrit i refermo la protesta de cara a l'actual Poder públic que, havent hereditat els fruits de la sembradura dictatorial, a hores d'ara ha de saber tota l'amargor de la secular experiència que ens ensenya com no és pas trepitjant els sentiments dels pobles que es poden estintolar ficcions alteroses, perquè aquells són força més perdurables que aquestes.

CARITAT OFEGADA

També, d'aleshores ençà, ens ha escandalitzat la famosa enquesta eclesiàstica : un espionatge de compte-meitat¹, que féu del Crist un servent del Cèsar.

Per aixó roman majorment justificada la pregunta final que llavors jo feia, i que ara repeteixo des del carrer estant, on el poble català va recollint, per servir-la, la doctrina cristiana que d'altri han baratat. — P.

Barcelona, 20 març, 1930.

(«LA PUBLICITAT». 22 Març 1930).

¹ La informació Magaz-Tedeschini de la primera dictadura.